

به نام خدا

بررسی تأثیر برنامه ریزی درسی سایه بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان

مولفان :

رامین عبدی

عادل غلامی

محمد ولی زاده

سجاد صفدری

آرمین آزادی خواه

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: عبدی، رامین، ۱۳۶۵
عنوان و نام پدیدآور: بررسی تأثیر برنامه ریزی درسی سایه بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان/ مولفان رامین عبدی، عادل غلامی، محمد ولی زاده، سجاد صفدری، آرمین آزادی خواه.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۵۲ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۵۹-۶-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: برنامه ریزی درسی سایه - عملکرد تحصیلی دانش آموزان
شناسه افزوده: غلامی، عادل، ۱۳۶۰
شناسه افزوده: ولی زاده، محمد، ۱۳۷۹
شناسه افزوده: صفدری، سجاد، ۱۳۷۸
شناسه افزوده: آزادی خواه، آرمین، ۱۳۷۳
رده بندی کنگره: PN۲۱۷۱
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۳۲
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۸۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: بررسی تأثیر برنامه ریزی درسی سایه بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان
مولفان: رامین عبدی - عادل غلامی - محمد ولی زاده - سجاد صفدری - آرمین آزادی خواه
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زبرجد
قیمت: ۵۲۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب‌رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۵۹-۶-۶
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

تقدیم....

تقدیم به پدر و مادر مهربانم اسطوره ی زندگیم، به پاس ایثار و از
خودگذشتگی اش

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودش که در سردترین
روزگاران بهترین پشتیبان است .

به پاس قلب بزرگش که فریادرس است و سرگردانی و ترس در
پناهشان به شجاعت می گراید

و به پاس محبت های بی دریغش که هرگز بر آن پایانی نیست.

سخن مولف

به نام خرد و دانایی، هر کتابی، چونان جهانی کوچک، داستانی نهفته در دل خود دارد؛ داستانی که از تلاش‌ها، شب‌های بیداری، و لحظه‌های الهام‌بخش نویسنده‌اش سرچشمه می‌گیرد. این کتاب، که حالا در دستان شما قرار دارد، نیز از این قاعده مستثنی نیست. با نوشتن این صفحات، سعی کرده‌ام تا تجربیات، اندیشه‌ها، و دانش خود را با شما به اشتراک بگذارم. امیدوارم که این کتاب نه تنها منبعی برای اطلاعات و دانش باشد، بلکه همچنین بتواند شما را به تفکر وادارد و شاید حتی الهام‌بخش شما در مسیر زندگی‌تان باشد.

با تشکر از همراهی شما

فهرست مطالب

۷.....	فصل اول: کلیات
۷.....	مقدمه
۱۱.....	اهمیت موضوع
۱۳.....	فصل دوم: مقدمه
۱۳.....	عملکرد تحصیلی
۱۴.....	تعریف پیشرفت تحصیلی
۱۵.....	عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان
۲۴.....	اصول ارزشیابی در عملکرد تحصیلی
۲۷.....	برنامه ریزی درسی
۲۷.....	مفهوم برنامه درسی
۲۸.....	تاریخچه ی تحولات تاریخی برنامه درسی
۲۹.....	دوران غیررسمی
۳۱.....	دوران رسمی
۳۱.....	تحولات رویکردی برنامه درسی
۳۳.....	مبانی برنامه ریزی درسی
۳۴.....	عناصر برنامه درسی
۳۶.....	دلایل ضرورت نیاز به برنامه درسی
۳۶.....	زمان اقدام به برنامه ریزی درسی
۳۷.....	ویژگیهای نظریه برنامه درسی
۳۸.....	ارزشیابی محصول برنامه درسی

۳۸.....	روانشناسی و برنامه درسی.....
۳۹.....	برنامه درسی ، آموزش و تدریس.....
۴۰.....	برنامه درسی سایه.....
۴۲.....	مفهوم برنامه درسی سایه.....
۴۵.....	ویژگیهای برنامه درسی سایه.....
۴۷.....	تاریخچه.....
۵۰.....	منابع.....

فصل اول

کلیات

مقدمه

همانگونه که سایه ساعت آفتابی می‌تواند به ما از گذشت زمان بگوید، با نظام سایه نیز می‌توان مشاهده‌گر تغییر در جوامع بود.

میلیون‌ها دانش‌آموز در سراسر جهان هستند که وقتی زنگ پایان مدرسه به صدا در می‌آید، آموزش روزانه آن‌ها تمام نمی‌شود و این زنگ نشانه پایان درس نیست. بسیاری از کودکان بدون در نظر گرفتن زنگ تفریح به صورت خصوصی به تحصیل خود ادامه می‌دهند. برخی حتی از حیاط مدرسه‌شان بیرون نمی‌روند و برنامه سایه خود را در همان مدرسه و شاید در همان کلاس توسط معلم خودشان می‌گذرانند. همچنین بسیاری از کودکان در روزهایی که مدرسه تعطیل است، یعنی در تعطیلی آخر هفته یا سایر تعطیلات رسمی بصورت خصوصی آموزش می‌بینند. طی دهه‌های اخیر برنامه درسی سایه به یک شرکت عظیم تبدیل شده است. هزاران نفر در آنجا استخدام می‌شوند، مبالغ هنگفتی مصرف می‌کنند و زمان زیادی را هم از استادان و هم از دانشجویان می‌طلبند. با اینحال، تعداد کمی از برنامه‌ریزان و سیاستگذاران دارای اطلاعات کافی در زمینه برنامه درسی سایه هستند و به‌طور کلی، پیامدهای برنامه درسی سایه در سیستم‌های آموزشی و تغییرات اجتماعی دست کم گرفته شده و درک درستی ندارند. در این تحقیق در فصل اول به بیان کلیات شامل بیان مسئله و اهمیت تحقیق و همچنین فرضیه‌ها و اهداف خواهیم پرداخت.

در سالیان اخیر، مولفه‌های مرتبط با عملکرد تحصیلی دانش آموزان مورد توجه قرار گرفته و کارشناسان تعلیم و تربیت و روانشناسان تربیتی، پژوهش‌های درخور توجهی را در این زمینه به انجام رسانده‌اند. کارآمدی نهاد آموزش و پرورش وابسته به پیشرفت تحصیلی دانش آموختگان است و چنانچه این روند به درستی انجام نگیرد، رشد و پیشرفت کشور با مشکل روبه رو خواهد شد. فلذا یکی از دغدغه‌های مسئولان آموزشی، افت عملکرد تحصیلی و پایین بودن سطح پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کشور است (بهرامی و بدری، ۱۳۹۶).

عملکرد تحصیلی به معنی توان در برنامه ریزی، توانمندی و کفایت، اشتیاق و انگیزش تحصیلی، کاهش استرس، و برخورداری از اهداف مناسب می‌باشد (سعیدی و فرحبخش، ۱۳۹۵). عملکرد تحصیلی تحت تأثیر یک متغیر نیست، بلکه عوامل مختلفی بر پیشرفت عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان اثر می‌گذارند، که از جمله آنها می‌توان به برنامه‌ریزی درسی سایه اشاره کرد. برنامه درسی سایه یا زیرزمینی اخیراً وارد ادبیات این حوزه شده است. مفهومی نوپا که فتحی و اجارگاه در یکی از نشست‌های علمی دانشگاه شهید بهشتی تهران برای اولین بار آنرا در حوزه قومیت، تعریف و مغفول ماندن آن را در ادبیات برنامه درسی ایران مطرح نمود. به اعتقاد فتحی و اجارگاه (۱۳۹۶) در جامعه‌ای که دارای خرده فرهنگ‌ها و اقوام مختلف است، هنگامی که اشاعه فرهنگ ملی گستره سرزمینی‌اش زیاد باشد و به مرزهای جغرافیای فرهنگی مناطق احترام نگذارد و یا فرصت ظهور و عرض اندام ندهد عملاً اشغال فرهنگی رخ می‌دهد. در چنین شرایطی، وقتی در سطح جامعه انسداد فرهنگی به وجود می‌آید و جدایی طلبی ترویج می‌شود، از لحاظ تربیتی شرایطی در نظام تربیتی رخ می‌دهد که از آن می‌توان تحت عنوان برنامه درسی سایه یا زیرزمینی نام برد. بنابراین، یکی از اساسی‌ترین نقدهایی که برای نظام تعلیم و تربیت در جوامع چند فرهنگی مطرح می‌کنند این است که ممکن است نظام آموزشی و مدارس به ابزاری برای تسلط گروهی با فرهنگ خاص باشد و به واسطه آن، هویت‌ها، ارزش‌ها، زبان و آداب و رسوم گروه‌های اقلیت نادیده گرفته شوند. لذا جوامع چندفرهنگی، اشغال فرهنگی، سرکوب خرده فرهنگ‌ها را می‌توان به عنوان یکی از زمینه‌های شکل‌گیری برنامه درسی

سایه قلمداد کرد (مراد و همکاران، ۱۳۹۹). همانطور که اقتصاد سایه در سراسر جهان به عنوان نقطه مقابل اقتصاد رسمی بوجود آمده و به اندازه اقتصاد رسمی گسترده شده است، به طوریکه آن را یک نوع ساختار تصنعی می‌دانند که در نتیجه تلاش گروه‌های خاص در جهت حفظ منافع خود شکل گرفته است. همچنین موسیقی زیرزمینی در چشم‌انداز جهانی، به آن نوع موسیقی اطلاق میشود که برخلاف جریان رایج در موسیقی سنتی یا رسمی حرکت می‌کند. در حوزه‌های دیگر از جمله قانون، ارزش‌ها، سیاست و... نیز به این گستردگی مطرح شده است. برنامه درسی سایه یا زیرزمینی نیز به سان موسیقی زیرزمینی، هنر زیرزمینی، دولت سایه و باورهایی در مورد قومیت و نژاد است که وجود دارد و همه از آن اطلاع دارند، و در صورت مورد پرسش قرار گرفتن احتمالاً از بیان و دفاع از آن ابایی ندارند، اما از سوی نظام رسمی مشروع شناخته نمی‌شود؛ اگرچه دل‌بستگی نسبت به آن زیاد و مورد اقبال عمومی هم باشد. به عبارتی برنامه درسی زیرزمینی آن بخش از یادگیری‌هایی است که عملاً وجود دارد، اما مثل برنامه درسی رسمی رسمیت ندارد و حتی از سوی برنامه درسی رسمی مشروع تلقی نمی‌شود (نوری، ۱۳۹۹).

به نظر می‌رسد وجود برنامه‌های درسی متفاوت از برنامه درسی رسمی از جمله برنامه درسی سایه می‌تواند چالش‌هایی را برای دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و نیز صاحب‌نظران برنامه درسی به وجود آورد. با در نظر گرفتن ماهیت و معنای ذاتی و روانشناختی سایه، برای هر پدیده‌ای می‌توان آنرا معنا کرد که برنامه درسی نیز از آن مستثنا نیست (غلامی و همکاران، ۱۴۰۰).

در تعریفی که از برنامه درسی ارائه شده، برنامه درسی عبارت از یک موضوع یا مجموعه‌ای از مواد یا مجموعه‌ای از اهداف عملکردی است. یا اینکه برنامه درسی به عنوان مجموعه مرتب‌شده‌ای از برنامه‌ها و تجربیاتی که یک دانش‌آموز تحت راهنمایی مدرسه تکمیل می‌کند، تعریف شده است. وایلز و باندی^۱ برنامه درسی را به عنوان مجموعه‌ای از ارزش‌ها و تجارب طراحی شده تعریف کردند که برای یک مدرسه و یا گروهی از دانش‌آموزان در نظر می‌گیرند. همچنین برنامه درسی عبارت است از مجموعه‌ای از رخدادهای طراحی شده که

^۱ Wiles and Bundy